

GRADA®

NÁRODNÍ
MUZEUM

PRVNÍ DÁMA

ELEGANCE

HANA BENEŠOVÁ

MIROSLAVA BURIANOVÁ

PRVNÍ DÁMA ELEGANCE

HANA BENEŠOVÁ

Miroslava Burianová

NÁRODNÍ
MUZEUM

 GRADA

MIROSLAVA BURIANOVÁ

PRVNÍ DÁMA ELEGANCE

Vydala Grada Publishing, a. s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
jako svou 8697. publikaci
a
Národní muzeum
Václavské náměstí 1700/68
110 00 Praha 1 – Nové Město
www.nm.cz

Autorka kapitoly:

Strategie a podoby zevnějšku Edvarda a Hany Benešových: doc. Helena Jarošová

Grafický design a sazba: Olga Tlapáková, DiS.
Fotografie: Olga Tlapáková, DiS.
Jazyková redakce: Mgr. Jana Kárová
Mgr. Dana Šťastná Flídrová

Restaurování: Ing. Dominika Nagyová
MgA. Dana Szemályová
Bc. Anna Šrámková
Bc. Veronika Šulcová
Bc. Anna Triščová
Bc. Veronika Váchová

Recenzenti: doc. PhDr. Helena Jarošová, PhD.
Mgr. Petr Zídek, PhD.

Vědecká redakce: PhDr. Vanda Marešová
Anglický překlad: Petr Somogyi

Počet stran 336

První vydání, Praha 2022

Vytiskla tiskárna PBTisk a.s., Příbram

Předložená kniha vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/12.I.b, 00023272)

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy:

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

978-80-271-6701-2 (pdf) Grada Publishing
978-80-7036-698-1 (print) Národní muzeum
978-80-271-3553-0 (print) Grada Publishing

Fotografie na obálce:

Velká společenská toaleta Hany Benešové perlové barvy zdobená zlatým lamé, viskózový krepžoržet, 1932–1935. Foto Olga Tlapáková (NM, H8-26.177)

Hana Benešová na návštěvě československých vojáků v Leamingtonu, 23. 7. 1941. (ANM, E. Beneš, foto 1941)

Miroslava Burianová v klobouku od modistky Jolany Kotábové na vernisáži výstavy *Doteky státnosti* v Jízdárně Pražského hradu v roce 2018. Foto Andrej Halada

© Národní muzeum, 2022

© Grada Publishing, a. s., 2022

OBSAH

Úvod	6
I. Dramatický život Edvarda a Hany Benešových	10
1. Po boku vědce a odbojáře (do roku 1918).....	12
2. Diplomátova manželka (1918–1935)	20
3. Druhá první dáma (1936–1948).....	28
II. Osobnost a styl	32
1. Módní vzory v demokratickém Československu	34
2. Dokonalý gentleman – formování stylu Edvarda Beneše	42
3. Dáma s velkým D – styl Hany Benešové	50
Přiměřenost.....	51
Aktuálnost.....	55
Kvalita.....	58
Soulad.....	71
III. Diskrétní elegance pro všechny příležitosti	74
1. Oficiální společenský život	76
Úvod.....	76
Denní akce	78
Garden party.....	92
Soirée	102
Recepce a plesy	116
2. Dáma na cestách.....	132
Úvod.....	132
Vlak	132
Letadlo	155
Lod'.....	158
Automobil.....	162
3. Moderní sportslady a sportsman	168
Úvod.....	169
Lyžování	169
Plavání	176

Jízda na koni	179
Tenis	182
4. V čele branné moci a ČSČK	186
Úvod.	186
Vojenský stejnokroj	186
Uniforma ČSČK.	198
5. Vzácné chvíle odpočinku	210
Úvod.	210
Moře.	210
Hory	220
Lázně	224
Letní sídla prezidenta	234
6. Paní domů a zahrad	240
Úvod.	240
Hrad	241
Zátorka	243
Anglie	249
Sezimovo Ústí.	259
IV. Druhý život	276
Kult.	278
Obraz	284
Dědictví	297
Helena Jarošová: Strategie a podoby zevnějšku Edvarda a Hany Benešových.	300
Poděkování nejen paní Haně	310
Abstract	314
Prameny a literatura	328

Hana Benešová na zahradě v Sezimově Ústí, 1933. (ANM, H. Benešová, dodatky)

ÚVOD

V roce 1935, kdy se paní Hana stala první dámou, se toto označení manželky prezidenta, které pochází ze Spojených států amerických, ještě nepoužívalo. Pro všechny byla paní Hanou Benešovou nebo prezidentovou chotí. Její jméno bylo a je spojeno s jednoznačně pozitivním obrazem ženy věrně stojící po jeho boku, ženy ušlechtilé, jemné a obětavé. Poetický titul „*první paní republiky*“,¹ jehož se jí dostalo v časopise *Hvězda československých paní a dívek* krátce po Benešově zvolení, ale naznačuje i společenskou úlohu, která byla v Československu zcela nová, neboť manželka prezidenta Masaryka Charlotta se jí zhostila jen výjimečně.

Paní Hana se tak vlastně stala první první dámou. A na dlouho tou poslední, která slovo „dáma“ symbolizovala. Právě kontrast mezi jejím stylem a stylem jejích nástupkyň měl vliv na vznik její pověsti módního vzoru. Roli jistě hrála i doba, kdy se paní Hana první dámou stala. Druhé desetiletí první republiky je spojováno s nesmírně elegantní módou. Obdiv ke stylu oblékání paní Hany se ale zrodil až v době jejích nástupkyň. Ve 30. letech 20. století byla noblesa považována za něco zcela samozřejmého, takže tehdejší úcta k paní Haně pramenila z jejích činů, nikoli jen z jejího vzhledu.

Co je to tedy „elegance“ a proč ji tak intenzivně spojujeme s první republikou? Slovo „elegantní“ vychází z latinského „*elegantia*“, což znamená uhlazenost, vkus a je odvozeno od „*elegere*“, tj. slovesa „vybírat“. Schopnost výběru je s vkusem nerozlučně spojena. Netýká se však jen módy, ale i jazyka, chování nebo umění.² Je to vlastně abstraktní pojem, který může zachycovat značně subjektivní pohled na estetično. Krásný totiž ještě neznamená vkusný. Vkus je obecnější a trvalejší pojem než krása nebo móda. Vkus je spojen se schopností výběru. Vkus spojuje v charak-

Ateliérová fotografie Hany Benešové z doby, kdy se stala první dámou, foto Esta, 1936. (ANM, H. Benešová, 4876)

terovou jednotu. Pro celkové vyznění oděvu tedy hrají značnou roli nejen oděv a doplňky, ale především samotná osobnost: „*Jest velký rozdíl mezi ženou elegantní a elegantně oděnou. Řekneme-li o někom, že jest elegantní, míníme tím něco, co je jaksi neviditelně spjato s celou jeho bytostí, tak, že často bychom nemohli ani říci, v čem to tkví.*“³ Elegantní je tedy ještě o něco více než vkusný. S kultivovaným tělem a vkusným oděvem se měla snoubit i ušlechtilost duše. Alespoň tak to ve svých textech formulovala Milena Jesenská. Jedině tak mohla vzniknout dokonalá jednota a soulad celku.

Osobní styl paní Hany vycházel z její osobnosti a životního stylu. Zdeněk Kárník definoval životní styl jako soubor jevů, které jsou součástí hospodářského, politického

a kulturního života v širokém slova smyslu.⁴ U paní Hany byl nedílnou součástí jejího postavení, nejprve manželky ministra zahraničních věcí (první dáma diplomacie), poté prezidenta republiky (první dáma státu). Po jeho boku se setkávala s politiky, diplomaty, osobnostmi kultury i členy královských rodin. Po jeho boku procestovala značnou část světa. To vše formovalo její osobní vkus, mělo vliv na estetické cítění a pomáhalo kultivovat její osobnost. Paní Hana žila mezi prvorepublikovými elitami. A stejně jako ony bydlela, stolovala, sportovně a kulturně se vyžívala, cestovala, trávila dovolenou a v neposlední řadě se k těmto příležitostem uměla i patřičně obléknout. Právě oděv byl nejviditelnějším znakem příslušnosti k sociální skupině a je tak s životním stylem úzce spojen.

O paní Haně se psalo mnohokrát v souvislosti s jejím manželem. Zatímco Edvard Beneš byl často kritizován, odstavce o ní jsou plné obdivu. Jan Masaryk o ní říkal, že je anděl, a do předmluvy Benešova životopisu od Edwarda B. Hitchcocka z roku 1940 napsal: „*V knize se dočtete o paní Benešové, o ženě opravdu velice vzácné: je jemná, světlá a moudrá, a nikdy není dost unavena, aby nepomohla muži, kterého miluje a v jehož konečné vítězství bez výhrady věří. Benešovi jsou nejšťastnější manželská dvojice ze všech, které znám. Je v ní dokonalá harmonie – bez jediného drsného slova.*“⁵ V podobném duchu se nesly i všechny další texty. Jedinou výjimku tvoří vzpomínka Marcie Davenportové, poslední přítelkyně Jana Masaryka. Věděla, že Jan měl Hanu velmi rád, ale jí připadala: „... *tak rezervovaná a tak promyšleně neosobní, že si ani neumím představit nikoho, kdo by se s ní cítil skutečně volně.*“⁶ Marcia paní Hanu poznala až po válce. V té době byl prezident již nemocný muž a jeho choť trpěla neustálými obavami o jeho zdraví i osud. Proto se snažila návštěvy omezovat a zřejmě ve snaze manžela chránit nebyla paní Hana, jinak vždy empatická, vůči Marcii dostatečně vstřícná.

Určitá uzavřenost paní Hany byla asi i důvodem, proč nevítila ani snahy o zpracování svého životopisu. Ze snahy Oldry Sedlmayerové, přítelkyně prezidenta Masaryka, přednášet o ní, a dokonce v roce 1946 vydat její životopis tiskem, byla přímo nenadšena. V dopise Oldře, kterou osobně znala například ze společných pobytů v Topolčiankách, se vyjádřila s noblesou sobě vlastní: „*Pokud jde o vydání Vašich úvah tiskem – k tomu jest můj postoj zásadně velmi zdrženlivý, jako tomu bylo až dosud ve všech případech obdobných. Odmítala jsem dosud vždy vlastní účast na zveřejnění jakýchkoli dat a faktů, týkajících se mojí osoby.*“⁷ Kancelář prezidenta republiky pak vydání nekvalitního díla plného chyb a špatné stylistiky zabránila.

Paní Haně byly věnovány jen krátké pasáže v publikacích o Edvardu Benešovi. Ladislav Kunte napsal ve 30. letech 20. století nevydaný životopis Edvarda Beneše s názvem *Do třiceti let*. Kunte se s paní Hanou osobně znal, byl spolu s ní na podzim 1915 eskortován do vídeňského vězení a v době vzniku rukopisu s ní text dokonce konzultoval.⁸ Ve sborníku k Benešovým padesátinám se sešla řada vzpomínek, z nichž některé se věnují i paní Haně, například Věnceslava Švihovského a Lídy Švihovské, kteří byli u seznámení Benešových v Paříži.⁹ Z tohoto sborníku vychází i brožurka *Dr. Edvard Beneš*, kde Edvard Maška věnoval paní Haně kapitolu.¹⁰ Vlastní kapitolu s názvem *Zlatovláska* měla mít paní Hana i v plánovaném životopisu Edvarda Beneše od Antonína Klimka. Biografie bohužel zůstala jen v rukopise a končí rokem 1918.¹¹ Je napsaná Klimkovým lehkým stylem, ale vychází nejen ze starších zmiňovaných životopisů, ale i z hluboké znalosti pramenů.

Rozsáhlé dvousvazkové dílo Jindřicha Dejmků je zaměřené na mezinárodní vztahy, biografie od Antoina Marèse¹² doplňuje bádání o francouzské prameny. Dlouhodobě se osobnosti prezidenta Beneše věnují i Milan

Hauner a Zbyněk Zeman.¹³ Prezidentovu osobnímu životu a každodennosti je věnována kniha Karla Novotného a Zlaty Kufnerové *Člověk Edvard Beneš*. Soukromí poodhalují i edice korespondence a deníků manželů Benešových se skvělou úvodní studií od Jany a Jaroslava Čechurových.¹⁴

Prvním podrobnějším životopisem přímo paní Hany byla kapitola v knize Pavla Kosatíka *Manželky prezidentů. Deset žen z Hradu*.¹⁵ Na tento koncept navázal kapitolou v knize *Po boku. Šestatřicet manželek našich premiérů* Petr Zídek,¹⁶ který je také autorem jediných prací věnovaných přímo Haně Benešové; v roce 2013 vyšla *Hana Benešová: 1885–1974*¹⁷ a o rok později *Hana Benešová. Neobyčejný příběh manželky druhého československého prezidenta (1918–2018)*.¹⁸ Ta se velmi podrobně věnuje životním osudům paní Hany. Jedná se o široce pramenně založenou a zároveň čtivou biografii, kde je věnován značný prostor i každodennosti manželů Benešových. Přestože móda a osobní vkus paní Hany stojí logicky na okraji autorova zájmu a ani životní styl není jeho hlavním tématem, monografie o nich velmi dobře vypovídá.

Zdeněk Kárník v roce 2003, kdy vydal třetí díl svých *Českých zemí v éře první republiky*, konstatoval, že: „... změním v životním

stylu obyvatel první republiky se dějepisectví dosud téměř vyhýbalo“.¹⁹ A bohužel další léta v českém dějepisectví mnoho změn nepřinesla. Naopak prací k nejrůznějším otázkám první republiky je celá řada. Výjimečné místo zaujímají syntézy Zdeňka Kárníka,²⁰ Antonína Klimka,²¹ Jiřího Kovtuna²² či Věry Olivové.²³ Problematice elit se dlouhodobě věnoval František Svátek.²⁴

O životním stylu a oděvu jako jeho nedílné součásti se dozvídáme často náhodně z písemností, jako jsou paměti, vzpomínky, deníky, korespondence, účetní materiál a další, ať už vydaných, či uložených v archivních fondech. Pominout nelze ani sekundární prameny, jako je dobový tisk. Především společenské časopisy, např. *Pestrý týden* a *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, zachytily nejen společenské události v Československé republice, ale i život jejích osobností, například diplomatů, a to nejen textově, ale i obrazově.

Základní souvislosti s vývojem módy v Československu nabízejí publikace Evy Uchalové *Česká móda 1918–1939: elegance I. republiky*²⁵ a Ludmily Kybalové *Od „zlatých dvacátých“ po Diora*²⁶. Osobní styl odívání paní Hany lze pak sledovat v kontextu doby v módních časopisech. Vynikající úroveň měly *Eva* a *Vkus*, velký dosah například *Hvězda československých paní a dívek*

Hana Benešová jako čestný host XI. reprezentačního plesu spolku Komenský v Obecním domě. (*Pestrý týden*, r. IV, 23. 1. 1932, č. 7)

a tzv. ženské hlídky, tj. přílohy novin. K těm kvalitnějším patřila *Modní revue*, do které ve 20. letech přispívala Milena Jesenská. Obsáhlou antologii jejich textů i pro další periodika vydala Marie Jirásková.²⁷

Velmi cenným zdrojem informací jsou ikonografické prameny jako filmy a především fotografie. Těch se dochovalo opravdu velké množství především v samotných pozůstatostech manželů Benešových. Fotoarchiv Edvarda Beneše uložený v Archivu Masarykova ústavu je digitalizovaný a dostupný on-line.²⁸ Další část je uložena v Archivu ministerstva zahraničních věcí. Zásadní roli pak hrají fotografie ve fondech Edvard Beneš a Hana Benešová v Archivu Národního muzea.

Dochované fotografie pomáhají rekonstruovat, a tudíž přiblížit život manželů Benešových, jejich životní styl, oficiální akce i soukromí. Dokládají osobní styl paní Hany, kulturní zájmy, cestovatelské aktivity, vztahy a vazby na další osobnosti apod. Nejdůležitějším ikonografickým pramenem jsou tisíce fotografií z fondu Edvarda Beneše v Archivu Národního muzea. Mimořádně přínosné jsou i nově získané a dosud neznámé fotografie od rodiny, které jsou citovány jako fond Hana Benešová – dodatky.²⁹

Když se v roce 2010 objevila možnost koupit pro sbírku Národního muzea kožich z opice a tchoří přehozy z majetku paní Hany Benešové, nezdála se nabídka příliš důvěryhodnou. Benešův fotoarchiv nebyl natolik zpracovaný a digitalizovaný, aby bylo možné kožich ztotožnit na fotografii. Jasně bylo jen to, že kožešiny nosila paní Hana často. V archivních dokumentech se však podařilo potvrdit, že informace nabízejícího o předchozí majitelce a jejím vztahu k manželům Benešovým jsou správné.

Opičí kožich Hany Benešové nemá příliš dlouhý vlas, tj. nepatří k těm nejkvalitnějším. Při převzetí měl velkou trhlinu rukávu, která stejně jako nepůvodní podšívka svědčí o opakovaném nošení. Krátká délka nazna-

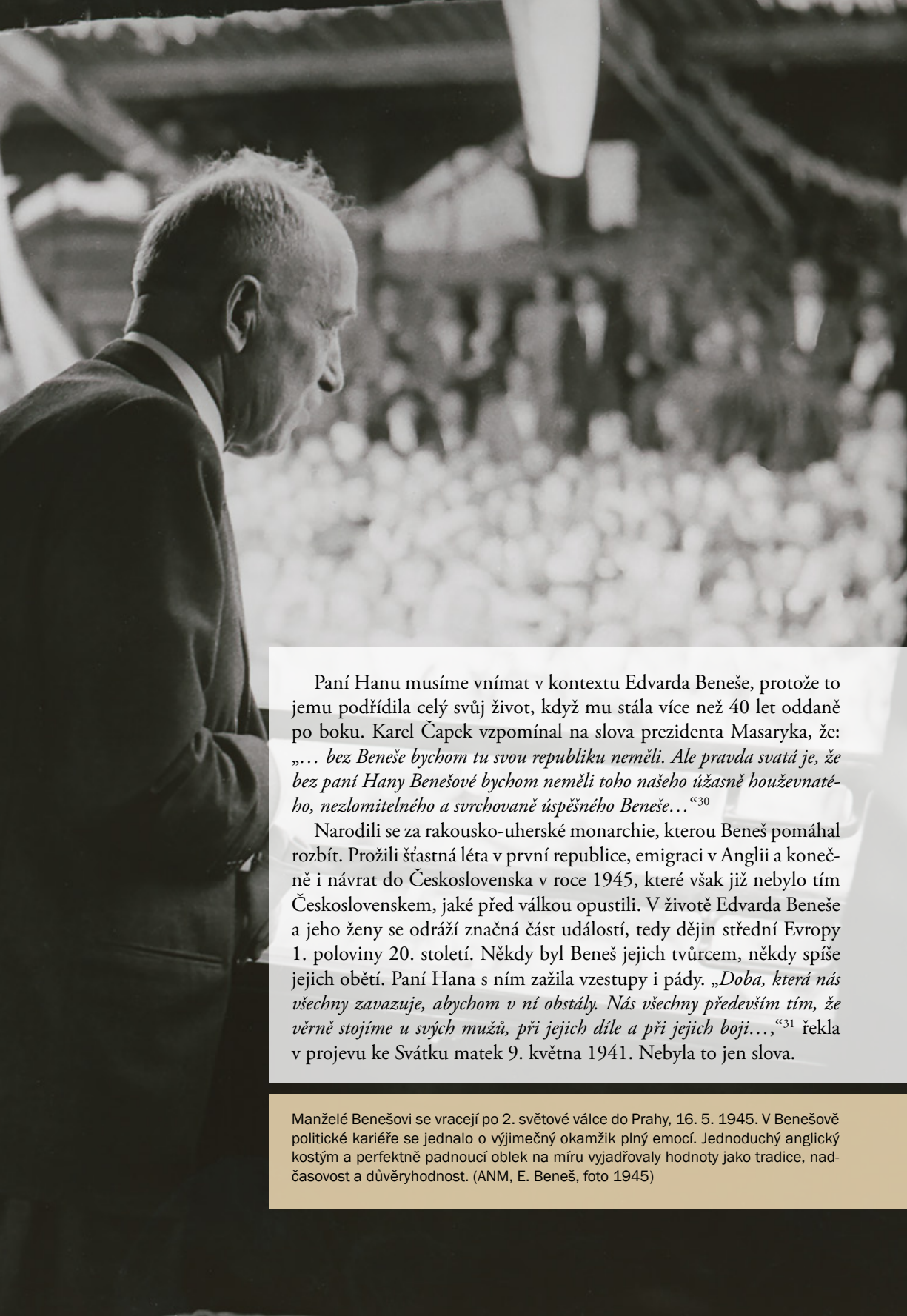
čuje, že vznikl po roce 1935, ale přesnější datace není možná. Jednalo se určitě o kožich pro večerní společenské příležitosti. Paní Hana ho mohla nosit přes velkou večerní toaletu, například do divadla. Většina snímků z divadla vznikla v lóži nebo přilehlém salonku, kdy už paní Hana kožich odložila. S kožichem se tak pojilo více otázek než odpovědí a vypovídací hodnota o osobním stylu paní Hany byla nedostatečná. Teprve velký soubor osobních předmětů manželů Benešových, který nabídly v roce 2018 Národnímu muzeu příbuzné paní Hany (mezi nimi i přes 80 oděvů, doplňků, módních předmětů a etnografických textilií), mohl přispět k rekonstrukci jejího osobního stylu.

Tato kniha není životopisem, ten vyčerpávajícím způsobem zpracoval Petr Zídek, přesto jsou úvodní kapitoly pojaty chronologicky a přibližují život manželů Benešových s důrazem na životní styl. Následující pasáže nazvané *Osobnost a styl* se zaměřují na to, jakým způsobem se manželé Benešovi stali – stejně jako další osobnosti první republiky – módními vzory, jak svůj osobitý styl budovali a co je inspirovalo. V nejrozsáhlejší části knihy s názvem *Diskrétní elegance pro všechny příležitosti* je věnován prostor mnoha konkrétním příkladům ze života Edvarda a Hany Benešových. Závěr hledá kořeny vzniku kultu Hany Benešové jako módní ikony a Edvarda Beneše jako vzoru gentlemana a dokládá je na příkladu předmětů ze sbírek českých paměťových institucí.

Kožich z opice není jediným předmětem z pozůstatosti paní Hany, který se nepodařilo na fotografiích ztotožnit. Ale svým způsobem je předmětem symbolickým. Paní Hana byla považována za vzor nenápadné elegance a ušlechtilosti. Tyto vlastnosti v sobě spojuje i mimořádná kožešina. Její výjimečnost spočívá mimo jiné v tom, že právě spolu s ní se začal příběh paní Hany jako první dámy elegance v Národním muzeu.

**I. DRAMATICKÝ ŽIVOT
EDVARDA A HANY BENEŠOVÝCH**

Paní Hanu musíme vnímat v kontextu Edvarda Beneše, protože to jemu podřídila celý svůj život, když mu stála více než 40 let oddaně po boku. Karel Čapek vzpomínal na slova prezidenta Masaryka, že: *„... bez Beneše bychom tu svou republiku neměli. Ale pravda svatá je, že bez paní Hany Benešové bychom neměli toho našeho úžasné houževnatého, nezlomitelného a svrchovaně úspěšného Beneše...“*³⁰

Narodili se za rakousko-uherské monarchie, kterou Beneš pomáhal rozbít. Prožili šťastná léta v první republice, emigraci v Anglii a konečně i návrat do Československa v roce 1945, které však již nebylo tím Československem, jaké před válkou opustili. V životě Edvarda Beneše a jeho ženy se odráží značná část událostí, tedy dějin střední Evropy 1. poloviny 20. století. Někdy byl Beneš jejich tvůrcem, někdy spíše jejich obětí. Paní Hana s ním zažila vzestupy i pády. *„Doba, která nás všechny zavazuje, abychom v ní obstáli. Nás všechny především tím, že věrně stojíme u svých mužů, při jejich díle a při jejich boji...“*³¹ řekla v projevu ke Svátku matek 9. května 1941. Nebyla to jen slova.

Manželé Benešovi se vracejí po 2. světové válce do Prahy, 16. 5. 1945. V Benešově politické kariéře se jednalo o výjimečný okamžik plný emocí. Jednoduchý anglický kostým a perfektně padnoucí oblek na míru vyjadřovaly hodnoty jako tradice, nadčasovost a důvěryhodnost. (ANM, E. Beneš, foto 1945)

1. PO BOKU VĚDCE A ODBOJÁŘE (DO ROKU 1918)

Hana Benešová se narodila 16. července 1885 v Domaslavicích (tehdy Deutzendorf) na úpatí Krušných hor jako Anna Vlčková. Kromě ní měli Vlčkovi ještě dva syny – Josefa a Václava. Když jí bylo čtrnáct, vzala ji k sobě do Prahy její teta Eva Šulcová. Pokud nějaké okamžiky zásadně ovlivnily Annin život, tak tento byl jistě tím prvním. Eva Šulcová byla finančně zajištěná, a dívka tak mohla poskytnout to nejdůležitější pro život: vzdělání a první společenské kontakty. Po obecné a měšťanské škole Anna navštěvovala Městskou průmyslovou školu pokračovací pro dívky. Kromě běžných předmětů se tak učila řadě ručních prací. Následovala obchodní škola, kde dva roky studovala tzv. denní běh pro dámy.³² Neměla tedy ani maturitu – to by musela absolvovat jediné dívčí gymnázium Minerva, kam chodila například Alice Masaryková. Ovšem touha po vzdělání u ní byla přirozená. Svědčí o tom i její školní prospěch. Dalo by se říci, že byla snaživou, vzornou dívkou, která měla na vysvědčení jen jedničky a dvojky.

Jaký osud čekal vzornou dívku? Na prahu dospělosti se Anna vzepřela a projevila jistou dávku rebelství a odporu vůči zažitým měšťanským hodnotám. Od dětství se přátelila s Annou Oličovou, řečenou Aťa. Aťa byla dcera pražského policejního komisaře a dvorního rady Václava Oliče, v jehož domě Anna s tetou Šulcovou později bydlely. Právě s Aťou se Anna rozhodla zdokonalit si francouzštinu, a to nejlépe v Paříži. Bigotně katolická a přísná teta, která se ji snažila uchránit od všech světských svodů, kupodivu souhlasila.

V květnu 1905 se dívka z Domaslavic ocitla ve městě nad Seinou. Aťa tam byla již od února, a tak měla Anna vstup do tohoto nového světa značně ulehčený. Bez poněkud omezujícího dohledu tety Šulcové

Ateliérová fotografie Hany Vlčkové ve věku kolem 16 let, asi 1901. (ANM, H. Benešová, dodatky)

se Anně otevřely zcela nové obzory. Dívky bydlely v samotném centru Paříže na ostrově Île Saint-Louis (menší ostrov v těsném sousedství ostrova Île de la Cité s katedrálou Notre Dame). Navštěvovaly kavárny, výstavy v muzeích a galeriích. Seznámily se i s dalšími mladými Českami a se zástupci české kolonie v Paříži. Po půlroce se rozhodly prohloubit si vzdělání jako mimořádné posluchačky pařížské univerzity. Po vzniku republiky patřilo k dobrému tónu „studovat“ rok na pařížské vysoké škole, avšak počátkem století se k takovému kroku odhodlalo jen minimum dívek. Ve skutečnosti dívky navštěvovaly jen přednášky, neskládaly zkoušky, a nemoh-

ly tudíž školu absolvovat. V osobních dokumentech paní Hany se ovšem dochovalo potvrzení pařížské univerzity ze 14. června 1907 o tom, že Anna Vlčková zde navštěvovala kurzy francouzské a ruské literatury a pedagogiky.³³

Rozhodnutí odjet do Paříže se stalo pro Annu osudovým. Díky němu se seznámila se svým budoucím mužem Edvardem Benešem. Stalo se tak koncem října či počátkem listopadu 1905. Tím, kdo mladé dívky se studentem seznámil, byl Věnceslav Švihovský. Jednou z nich byla totiž sestřenice Ati Oličové a zároveň Věnceslavova snoubenka Lída Šmolíková. Beneš měl děvčatům poradit, jak se zapsat na Sorbonnu. A pomáhal jim i nadále.

Také Edvard Beneš pocházel z chudých poměrů. Byl nejmladší z osmi sourozenců, kteří přežili dětský věk. Vzdělání získal díky podpoře starších bratrů. Již jako mladík byl velmi cílevědomý, pilný a měl skvělou paměť. Přesto neměl vynikající studijní výsledky.³⁴ Po maturitě začal studovat na univerzitě románskou, německou a slovanskou filologii a na podzim 1905 ho touha po poznání přivedla do Paříže, kde se chtěl věnovat studiu politických věd.

Navzdory Benešovu extrémnímu vytížení se dívkám věnoval téměř denně. „*Beneš opravdu svědomitě a řádně plnil převzatý úkol, zapisoval přednášky, dával je v opisech svým kolegyním, radil, co a jak by měly číst, probíral s nimi, pokud to čas dovoľoval, přednášednou látku, zkrátka učil a poučoval. Předmětem zájmu jejich společných besed nebylo však jen univerzitní učivo. Beneš byl člověk velkých vědomostí, měl zvláštní didaktické schopnosti a uměl zajímavě vyprávět o tom, co viděl, slyšel nebo četl. Nejchoulostivější a nejsložitější otázky podával způsobem jasným a přesvědčujícím, zvláště když viděl, že má pozorné a vděčné posluchačky...*“³⁵ vyprávěl později zmiňovaný Věnceslav Švihovský. Nejen, že dívkám vysvětloval učivo, ale doprovázel je na výsta-

vy, do muzeí a galerií i do divadel. Společně podnikali i výlety. Beneš byl v té době hodně radikální a rád své smělé názory dívkám

Ateliérová fotografie Edvarda Beneše jako maturanta, 1904. (ANM, E. Beneš, foto portréty)

předával. I to muselo Hanu, dosud vyrůstající v konzervativním měšťanském prostředí pod bedlivým dozorem tety, uchvátit.

Upjatý mladík neholdoval tradičním studentským zábavám, nenavštěvoval kavárny a hospody, nechodil tančit.³⁶ Nebyl příliš přitažlivý. Měl malou postavu, nepříjemný hlas a nevalné řečnické schopnosti. „*Nikdy neuměl mnohonásobně využití mluveného slova a dáti mu několikero barvu, intonaci. Nešlo mu o kulturu řeči.*“³⁷ I Masaryk mu později vytýkal přílišnou rozvláčnost a to, že je „profesorský“.³⁸ Nebyl zábavný, neměl smysl pro humor. „*Zatímco Masaryk považoval tuto vlastnost za zcela nezbytnou, Benešovi tento*

*lidsky sdělný sklon chyběl.*⁴³⁹ Od roku 1918 znal Beneše i Jaromír Smutný, který s ním strávil v blízkém kontaktu posledních deset let života. Vnímal jej bez zaujetí, někdy až příkře: „*Je to mašina na myšlení a na práci, bez lidského citu, ale s lidskými slabostmi...*“⁴⁴⁰ Beneš byl neuvěřitelný dřič, který dokázal pracovat dlouhé hodiny bez odpočinku na úkor vlastního zdraví. Náznaky těchto vlastností vykazoval nepochybně již v době seznámení s Annou.

Pokud tedy Anna do Paříže jela spíše proto, že to bylo moderní mondénní velkoměsto a že chtěla s kamarádkou uniknout dozoru tety, nyní pod Benešovým vlivem se v ní zrodila touha vzdělávat se. Její vůle po vědomostech byla až urputná. Snažila se přiblížit nesmírně inteligentnímu a sečtělému Benešovi. Proto se cíleně učila cizí jazyky a hodně četla. Ve škole v Praze chodila jen na němčinu. Nyní v Paříži měla možnost naučit se francouzsky. I proto začala navštěvovat přednášky na Sorbonně.⁴⁴¹ Měla zřejmě dar citu pro cizí jazyky, protože později občas opravovala i manželovu výslovnost,⁴⁴² a filmový týdeník zachytil i okamžik, kdy manželovi napověděla slůvko.⁴⁴³ Po sňatku si do knihy domácích výdajů občas zaznamenávala slova ve francouzštině, zřejmě v rámci opakování⁴⁴⁴ a po válce si plánovala zopakovat francouzštinu a angličtinu s učitelem.⁴⁴⁵ Coby manželka ministra zahraničních věcí tak mluvila německy, francouzsky, anglicky, a byla tedy schopna komunikovat se všemi diplomaty i hlavami států.

V Paříži se mladí lidé vídali celou zimu. A jejich vztah se prohluboval. Jejich oblíbeným místem se zřejmě stala Lucemburská zahrada. Byl to největší kus zeleně v blízkosti Benešova bytu na ulici Tournefort i Sorbonny. Ani Anna to z bytu na ostrově neměla do Lucemburské zahrady daleko. Díky jejímu deníku víme, že se zde po půlroční známosti 16. května 1906 zasnoubili: „... *snad ale přeci jsi někdy ve chvílích oddechu zašel do Lucem-*

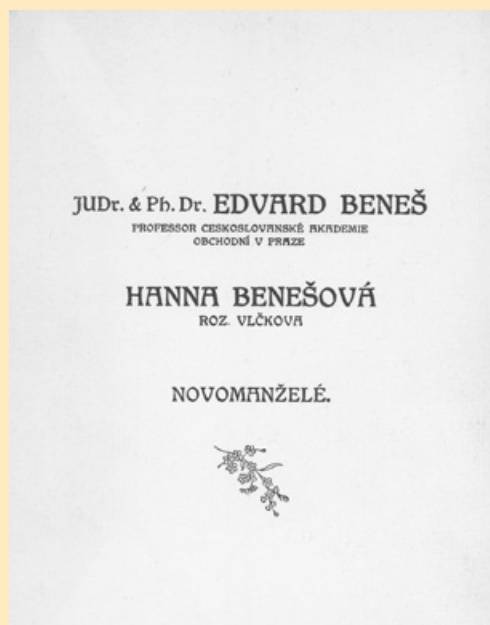
burské zahrady a zastavil se na tom místečku našeho dorozumění. A já si dnes vzpomínám, jak jsi tehdy (bylo tomu letos už 12 let) ke mně mluvil vážně, až jsi mě rozplakal...“⁴⁴⁶ psala manželovi v letech odloučení 1. světové války. A její muž skutečně nostalgicky místa v Lucemburské zahradě navštěvoval.⁴⁴⁷

Téměř jako v románu jejich zasnoubení popsal Benešův životopisec Edward Hitchcock: „*Edvard si náhle uvědomil, jak ta dívka je půvabná, a pocítil vedle sebe její mládí a kouzlo. Byla světle plavá, s jantarovými očima, s vlasy jako přáděnka hedvábí, měla štíhlou, plnou a ohebnou postavu. Jako jindy, tak i dnes měla v sobě vyrovnaný klid, byla důstojná a jista sama sebou. Vyzařovala však i měkkost a teplo. Nikdy předtím si to neuvědomil s takovou určitostí. Tak náhle a silně vnímal Haninu přítomnost... Jak to nedávno četl v Shelleym... O rozkošné dámě, oděné světlem své krásy...*“⁴⁴⁸ Nejspíše nebyla tak krásná, možná ještě ani neměla svoji pozdější důstojnost... a hlavně sotva by uzavřený Beneš něco podobného za války Hitchcockovi vyprávěl, takže nepochybně se jedná o nadsázku, ale to nejdůležitější – že si Beneš uvědomil, že Annu miluje – je nepochybně založeno na skutečnosti. Na Benešovu prosbu se tehdy rozhodla změnit jméno z Anny na Hanu. Obdobný krok učinil Beneš, a to z Eduarda na Edvarda. Rozhodnutí zasnoubit se s nemajetným ambiciózním vědcem bylo Haniným druhým rebelským krokem. V době, kdy byly sňatky předmětem smlouvy rodin, učinila tak Hana bez tetina vědomí. Navíc byla v té době ještě neploetá. Nepochybně tam hrál roli vliv jejího budoucího manžela, „... *který jako volnomyšlenkář a socialista nebral dobové měšťanské konvence vážně*“⁴⁴⁹

Následovaly tři roky čekání, až Beneš dokončí své vzdělání. Snoubenci si psali milostné dopisy většinou francouzsky – jazykem lásky. Zároveň začal Beneš snoubenku připravovat na život po svém boku. Jejím

místem měl být veřejný život, proto bylo potřeba, aby si doplnila vzdělání v sociologii, filozofii a literatuře. Když v roce 1907 odejel Beneš studovat do Berlína, jela za ním. Tetě vysvětlila, že se chce naučit německy. Doprovázela ji nerozlučná přítelkyně Aťa. Že jede za svým snoubencem, o tom se tetě jaksi nezmínila. Teta Šulcová se o jejím vztahu dozvěděla až v září 1908. Potěšena nebyla. Pro neteř si představovala zajištěného muže. Vadily jí i Benešovy politické názory, antiklerikální postoje a hlavně skutečnost, že se pohybuje v okruhu profesora Masaryka.

Svatební oznámení novomanželů Benešových, 1909. (ANM, H. Benešová, 109)

Konečně v roce 1909 Beneš dokončil svá studia a získal místo suplujícího profesora národního hospodářství na obchodní akademii. Mladý pan profesor byl dostatečně seriózním nápadníkem pro slečnu neteř a teta Šulcová svolila ke sňatku. Pětadvacetiletý Edvard a o rok mladší Hana se vzali 6. listopadu 1909 v kostele sv. Ludmily na pražských Vinohradech. Oddal je kněz Václav Horák.

Obřad byl stejně skromný jako jejich život. Beneš nechtěl zameškat výuku na obchodní akademii, a tak objednal obřad na brzkou ranní hodinu. Po sedmé již vyrážel do školy. Slavnostní oběd, na který nakoupila cestou z obřadu, přichystala doma sama novomanželka. Na svatební cestu nejeli, ale v následujících letech se spolu vrátili do Paříže a navštívili i Londýn. Hana toužila vidět Řím. Beneš se tam dostal za války, ona si však musela počkat až do roku 1921.

Bydleli v pronajatém bytě v sousedství Ati a Oličových u Riegrových sadů na Vinohradech. Benešovi byli svými protipóly, ona mírná, přirozeně společenská, citlivá a empatická, on individualista s nedostatkem empatie, strohý samotář bez kouzla a charismatu, který neměl přátele. Sám přiznal, že cit pro něj byl vždy něčím výsostně osobním: „*Cit je něco, co charakterizuje individualitu člověka; je mi něčím tak velikým, drahým, vznešeným, že mám snad až přehnaný strach, abych ho nezprofanoval projevem ne dost vhodným.*“⁵⁰ Byl racionálním člověkem, jenž svoji emocionální část osobnosti skrýval. Neznamená to ale, že ji postrádal. Velmi se ho dotkl skon Milana Rastislava Štefánika,⁵¹ dojatý byl i při podpisu mírové smlouvy s Německem ve Versailles.⁵²

V roce 1913 začal Beneš přednášet na univerzitě a zároveň vyučoval národohospodářství a francouzštinu na obchodní akademii a přispíval do novin. Hana ho podporovala nejen tím, že mu vytvořila dokonalé domácí zázemí, ale pomáhala mu i s odbornou prací: „... byla jeho spolupracovnicí, sekretářkou i poradkyní, příležitostně překládala a přepisovala jeho texty na stroji.“⁵³ Dělalá mu i výpisky z literatury.⁵⁴

Na fakultě Beneš spolupracoval na praktickém semináři Sociologické sekce s Břetislavem Foustkou a Alicí Masarykovou.⁵⁵ To ještě netušil, že se po válce s Masarykovými sblíží na úrovni rodinných vztahů. Právě od Alice pochází výrok, že mezi Benešovými